

Комунальний заклад вищої освіти
«Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради
Факультет спеціальної освіти та соціально-гуманітарних наук
Кафедра спеціальної освіти

КВАЛІФІКАЦІЙНА (МАГІСТЕРСЬКА) РОБОТА

Використання комп'ютерних технологій як засіб розвитку пам'яті у дітей
молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни

Виконала: здобувач освіти групи СОМ(д)-2
спеціальності 016 Спеціальна освіта
Чернишова Юлія Євгенівна
Науковий керівник: Жадленко І. О.
Рецензент: Петрушов А. В.
Нормоконтроль _____ Анна КІРІЛЛОВА

Запоріжжя

2025 р.

РЕФЕРАТ

Магістерська робота: 91с., 13 табл., 8 рис., 48 джерел, 5 додатків.

Об'єкт дослідження: розвиток пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження: особливості використання комп'ютерних технологій для розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни.

Мета дослідження: теоретично та емпірично дослідити особливості розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку, провести діагностику, виявити ефективність використання комп'ютерних технологій для розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни, розробити методичні рекомендації для вчителів-дефектологів та батьків.

Методи дослідження: теоретичні, емпіричні, графічні, математичні та статистичні.

Діти з особливими освітніми потребами, зокрема ті, хто має затримку психічного розвитку, зазнають особливих труднощів через психічну та емоційну напругу, нестабільність середовища та фізичне переміщення. Військові дії не лише порушують їхнє звичне навчальне середовище, але й значно ускладнюють можливості для розвитку когнітивних функцій, зокрема пам'яті. Комп'ютерні технології можуть стати важливим інструментом підтримки навчання та психічного здоров'я таких дітей, що робить їх застосування особливо актуальним в умовах нинішньої кризи.

КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ПАМ'ЯТЬ, ДІТИ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ, ЗАТРИМКА ПСИХІЧНОГО РОЗВИТКУ, ВОЄННИЙ СТАН.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Війна в Україні має глибокий вплив на всі сфери життя, особливо на систему освіти та розвиток дітей. Діти з особливими освітніми потребами, зокрема ті, хто має затримку психічного розвитку, зазнають особливих труднощів через психічну та емоційну напругу, нестабільність середовища та фізичне переміщення. Військові дії не лише порушують їхнє звичне навчальне середовище, але й значно ускладнюють можливості для розвитку когнітивних функцій, зокрема пам'яті, яка є однією з важливих складових успішного навчання.

У таких умовах важливо шукати інноваційні підходи до навчання дітей із затримкою психічного розвитку, які б не лише сприяли їхньому навчальному процесу, але й допомогли адаптуватися до нових реалій. Зважаючи на постійні зміни в освітньому середовищі через війну, використання комп'ютерних технологій стає необхідністю, оскільки вони забезпечують можливість безперервного навчання навіть у віддаленому форматі. Крім того, комп'ютерні технології надають можливість створення віртуального середовища, яке є більш стабільним і безпечним для дітей у стресових умовах війни.

Дослідження та впровадження комп'ютерних технологій як засобу розвитку пам'яті у дітей із затримкою психічного розвитку є надзвичайно актуальним питанням не лише в контексті сучасної української освіти, але й у глобальному масштабі, оскільки війна створює нові виклики для системи освіти. Комп'ютерні технології можуть стати важливим інструментом підтримки навчання та психічного здоров'я таких дітей, що робить їх застосування особливо актуальним в умовах нинішньої кризи.

Питання розвитку дітей із затримкою психічного розвитку розглядається у працях таких дослідників: Р. Білоус [3], С. Брага [3], Н. Борисова [6], К. Бужинецька [7], В. Войтко [9], Б. Дем'яненко [16],

В. Засенко [23], Т. Ілляшенко [27], О. Колишкін [29], О. Колодич [30], І. Кравченко [34], В. Коротенко [36], І. Логвінова [41], О. Мельник [44], В. Шевченко [6].

Особливості розвитку пам'яті у дітей із затримкою психічного розвитку досліджувало чимало науковців, серед них: С. Бужинська [8], О. Гаяш [13], А. Комащенко [33], Ю. Кухарик [37], І. Марченко [43], Ю. Стрюкова [33].

Низка науковців займалася обґрунтуванням ефективності використання комп'ютерних технологій для розвитку пам'яті, серед них: Т. Бондаренко [5], І. Дичківська [18], Т. Жук [22], І. Коваленко [28], Г. Якимчук [22].

Аналіз праць науковців свідчить про те, що комп'ютерні технології є ефективним інструментом для стимуляції пізнавальної діяльності та розвитку пам'яті у дітей із затримкою психічного розвитку. Вони надають можливість індивідуалізованого підходу до навчання, сприяють підвищенню мотивації до пізнавальної діяльності та допомагають компенсувати порушення пам'яті за допомогою інтерактивних ігрових методів.

Об'єкт дослідження – розвиток пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Предмет дослідження – особливості використання комп'ютерних технологій для розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни.

Мета дослідження – теоретично та емпірично дослідити особливості розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку, провести діагностику, виявити ефективність використання комп'ютерних технологій для розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни, розробити методичні рекомендації для вчителів-дефектологів та батьків.

Виходячи з мети дослідження, нами були поставлені такі завдання:

1. Вивчити та проаналізувати науково-методичну та психолого-педагогічну літературу щодо проблеми розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

2. Охарактеризувати особливості використання комп'ютерних технологій в умовах війни з дітьми молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

3. Провести діагностичне дослідження та охарактеризувати рівні розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

4. Апробувати, проаналізувати та підтвердити ефективність корекції розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку засобами комп'ютерних технологій в умовах війни.

5. Розробити методичні рекомендації для вчителів-дефектологів та батьків щодо розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку в умовах війни.

Методи дослідження: теоретичні: вивчення та аналіз науково-методичної та психолого-педагогічної літератури, що стосується проблематики розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку; оцінка анамнестичних відомостей для дослідження стану розвитку пам'яті у дітей із ЗПР; огляд медичної документації тощо; емпіричні: методика «Визначення типу пам'яті» у молодших школярів, визначення продуктивності запам'ятовування за методикою «Піктограми», методика «дослідження логічної та механічної пам'яті», тест на перевірку образної пам'яті у дітей; графічні методи – передбачають використання графіків і таблиць; математичні та статистичні методи – аналіз фактичних даних, зібраних під час дослідження, кількісний і якісний аналіз даних.

Методологічне підґрунтя дослідження:

– вчення про психологічні особливості розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку (О. Тарасевич);

– вчення про загальну характеристику дітей із затримкою психічного розвитку (О. Колодич);

– вчення про вплив умов воєнного стану на психічні особливості розвитку дітей (С. Лукомська);

– вчення про розвиток пам'яті засобами комп'ютерних технологій (А. Романюк).

Апробація результатів дослідження відбулась на конференції:

1) IV Всеукраїнська науково-практична конференція з Міжнародною участю «Психолого-педагогічний супровід дітей з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціальної та інклюзивної освіти», 8 листопада 2024 року, м. Кам'янець-Подільський.

Дослідження проводилося на базі закладу Дніпровська початкова школа № 48 Дніпровської міської ради.

Структура та обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи 91 сторінка, із них 60 сторінок основного тексту.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку виявляє ряд важливих особливостей. Пам'ять у таких дітей характеризується більш низькою продуктивністю в порівнянні з їхніми однолітками з нормальним розвитком, що виявляється як у зменшеній кількості запам'ятовуваного матеріалу, так і в уповільненні процесу запам'ятовування. Основні труднощі стосуються короткотривалої пам'яті та збереження інформації, що вимагає від дітей більшого часу та зусиль для засвоєння матеріалу. Крім того, у дітей із ЗПР є схильність до порушень в організації процесу запам'ятовування, що проявляється у фрагментарності та несистематичності запам'ятовуваних знань.

В умовах війни особливості та актуальність використання комп'ютерних технологій для корекції пам'яті у дітей із затримкою психічного розвитку набувають виняткового значення. Складна психологічна ситуація, у якій опиняються діти, зокрема постійний стрес, тривожність, та перебування в умовах бойових дій, суттєво впливають на їхній когнітивний розвиток та здатність до навчання. У такій ситуації традиційні методи корекції пам'яті можуть бути недостатньо ефективними через постійне емоційне напруження і труднощі з концентрацією уваги. Тож, використання комп'ютерних технологій для корекції пам'яті у дітей із ЗПР є не лише актуальним, але й необхідним підходом для забезпечення їхнього психічного та когнітивного благополуччя в умовах війни.

2. Метою нашого дослідження було емпірично дослідити особливості розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку, провести діагностику, виявити ефективність використання комп'ютерних технологій для розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни, розробити методичні рекомендації для вчителів-дефектологів та батьків.

У дослідженні взяли участь 12 дітей молодшого шкільного віку із ЗПР, яких було розподілено на дві групи: експериментальну та контрольну. В експериментальну та контрольну групи входило по шість дітей із затримкою психічного розвитку, що дозволяє дослідити їх особливості розвитку пам'яті з урахуванням наявних когнітивних особливостей і труднощів, характерних для цієї категорії. Це, своєю чергою, створює основу для виявлення специфічних особливостей пам'яті у дітей із затримкою психічного розвитку, що може сприяти вдосконаленню підходів до корекційної роботи та розробці адаптивних методик навчання і розвитку пам'яті для цієї категорії дітей в умовах війни.

Для проведення емпіричного дослідження розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни було використано 4 методики, що затверджені та валідизовані українськими науковцями.

Математична обробка отриманих результатів проводилася за допомогою формули відсоткового співвідношення та програми Excel.

Після проходження опитування респондентами отримана інформація була оброблена та занесена в таблиці та графіки. Для опису результатів дослідження було використано якісний та кількісний аналіз даних.

Аналіз результатів констатувального етапу дослідження нами було виявлено особливості розвитку різних аспектів пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із ЗПР в умовах війни. Усі показники демонструють значне відставання дітей із ЗПР у порівнянні зі стандартними нормами розвитку пам'яті, що суттєво впливає на їх освітній процес та загальну пізнавальну діяльність.

Методика «Визначення типу пам'яті» показала, що у дітей із ЗПР переважає комбінований тип пам'яті, проте його прояви є недостатньо розвиненими. Слуховий тип пам'яті відсутній у всіх досліджуваних, а зоровий і моторно-слуховий типи виявлені лише в незначній частини дітей.

Це свідчить про слабку розвиненість усіх видів пам'яті, що утруднює засвоєння матеріалу як через слухове, так і через візуальне сприйняття.

Результати методики «Піктограми» виявили критично низьку продуктивність запам'ятовування у дітей із ЗПР. У більшості дітей зафіксовано низький і дуже низький рівні, що свідчить про суттєві труднощі у створенні асоціацій, використанні уяви та осмисленому запам'ятовуванні. Це також підтверджує недостатню сформованість навичок асоціативного мислення, яке є основою для роботи з абстрактними й конкретними образами.

За результатами методики «Дослідження логічної та механічної пам'яті» встановлено, що логічна пам'ять у дітей із ЗПР розвинена ще гірше, ніж механічна. Абсолютна відсутність високих і навіть вищих за середній рівнів підтверджує слабкість когнітивних процесів, які забезпечують встановлення причинно-наслідкових зв'язків та осмислення інформації. Переважання низьких і нижче середнього рівнів пам'яті вказує на обмежену здатність дітей до продуктивного запам'ятовування й відтворення навіть простого матеріалу.

Тест на перевірку образної пам'яті показав, що діти із ЗПР не здатні створювати і використовувати чіткі й структуровані образи для запам'ятовування. Більшість дітей продемонстрували низький рівень образної пам'яті, що пов'язано із слабкістю уяви, недостатнім розвитком асоціативних процесів і труднощами у встановленні зв'язків між елементами інформації.

Загалом, аналіз результатів дослідження показує, що діти молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни мають суттєві обмеження у розвитку пам'яті. У дітей із ЗПР спостерігаються труднощі із засвоєнням і використанням різних типів пам'яті, що проявляється у їхній обмеженій здатності до зберігання, відтворення та структурованого запам'ятовування інформації. Ці відмінності підкреслюють необхідність розробки спеціальної корекційної програми, яка б сприяла

розвитку пам'яті у дітей із затримкою психічного розвитку в умовах війни, включаючи індивідуальні вправи на розвиток комбінованої та образної пам'яті, а також тренування навичок логічного та механічного запам'ятовування для поліпшення загальної когнітивної активності.

3. В третьому розділі ми ставили за мету розробити корекційну програму та рекомендації, які будуть направлені на розвиток пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку.

Корекційна програма проводилась тільки з експериментальною групою, оскільки її учасники отримають спеціалізовані заняття, спрямовані на розвиток пам'яті та когнітивних навичок через використання комп'ютерних технологій. Контрольна група, яка не буде брати участь у корекційних заняттях, слугувала для порівняння результатів та оцінки ефективності запропонованої програми. Це дозволить виявити зміни у розвитку пам'яті у дітей, які не отримували корекційного впливу, а також порівняти їхні показники з результатами дітей, що брали участь у програмі.

Мета корекційної роботи – розвиток пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку за допомогою комп'ютерних технологій в умовах війни.

Повторна діагностика розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни, свідчить про високу ефективність проведеної корекційної роботи. Порівняння показників констатувального та формувального етапів дослідження демонструє суттєві позитивні зміни у результатах експериментальної групи, що є свідченням успішного впливу спеціально організованих вправ і програм розвитку пам'яті. Водночас у контрольній групі, де такі заходи не проводилися, рівні розвитку пам'яті залишилися стабільно низькими, що вказує на необхідність спеціалізованої роботи з дітьми із ЗПР для досягнення прогресу.

Результати формувального етапу однозначно свідчать про успішність корекційної роботи, проведеної у експериментальній групі. Цей підхід повинен бути впроваджений як базовий компонент у роботі з дітьми із

затримкою психічного розвитку, особливо у кризових умовах, адже саме він забезпечує значний прогрес у розвитку функцій пам'яті, які є основою подальшого навчання та адаптації дітей у суспільстві.

Тому спираючись на отримані дані ми розробили методичні рекомендації для вчителів-дефектологів та батьків щодо розвитку пам'яті у дітей молодшого шкільного віку із затримкою психічного розвитку в умовах війни.

Розвиток пам'яті у дітей із затримкою психічного розвитку вимагає комплексного підходу, який поєднує використання спеціально адаптованих вправ, створення комфортного навчального середовища та залучення сучасних технологій. Успішність цього процесу значною мірою залежить від взаємодії педагогів і батьків, які спільними зусиллями забезпечують дитині підтримку, стабільність і мотивацію до навчання. Важливо, щоб заняття не лише розвивали пам'ять, але й створювали умови для емоційного комфорту, адже без цього неможливо досягти значного прогресу в умовах стресу, спричиненого війною чи іншими життєвими обставинами. Психологічна підтримка дитини, що виражається у терпінні, заохоченні та співпраці, є основою для формування довіри до дорослих, впевненості у власних силах і поступового покращення її когнітивних здібностей, зокрема пам'яті, яка є важливим інструментом для подальшого навчання і соціалізації.